

Mr Mile Stanišić*

PROGRAMI INTERNE REVIZIJE

Program interne revizije banke sastoji se od politika i procedura kojima se rukovode njene funkcije interne revizije koje proizilaze iz definicije šta interna revizija predstavlja: nezavisan i objektivan dokaz i konsultantsku aktivnost namenjenu da poveća vrednost i unapredi poslovanje organizacije

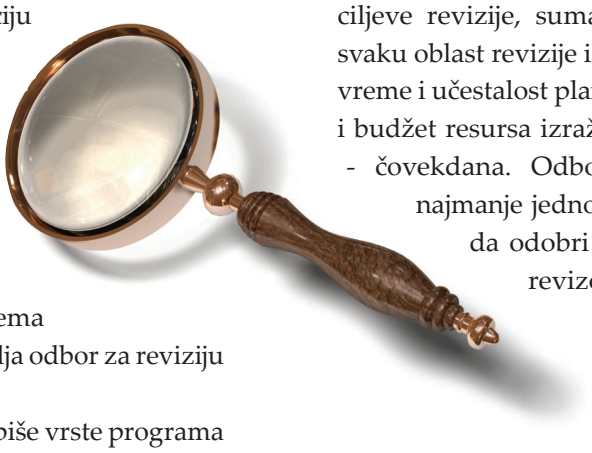
* Vojvođanska banka ad Novi Sad

Glavna uloga internih revizora je nezavisna i objektivna analiza i ocena aktivnosti banke kako bi se održala ili poboljšala efektivnost i efikasnost upravljanja rizikom, internih kontrola i korporativnog upravljanja. Ciljevi interne revizije su da:

- Oceni pouzdanost, adekvatnost i efikasnost računovodstvenih, operativnih i administrativnih kontrola.
- Obezbedi da interne kontrole banke imaju za rezultat brzo i tačno izveštavanje o transakcijama i pravilnu zaštitu sredstava.
- Utvrdi da li banka primenjuje zakone, propise, utvrđene politike banke, kao da li menadžment preduzima odgovarajuće mere za rešavanje slabosti u kontroli.

Zakonom o bankama je definisano da svaka banka treba da ima funkciju interne reizije koja odgovara njenoj veličini, prirodi i delokrugu njenih aktivnosti. Sve velike organizacije i one sa složenim poslovanjem treba da imaju funkciju interne revizije sa adekvatnim programima. Jaka funkcija interne revizije treba da obezbedi sledeće elemente u okviru programa interne revizije:

- Adekvatan monitoring sistema interne kontrole u banci.
- Nezavisnost i objektivnost.
- Kvalifikovano osoblje.
- Adekvatno testiranje i pregled informacionih sistema.
- Adekvatnu dokumentaciju testiranja, nalaza i korektivnih akcija.
- Verifikaciju i pregled aktivnosti menadžmenta koje se bave rizičnim poslovanjem.
- Pregled efikasnosti sistema interne revizije koji obavlja odbor za reviziju ili upravni odbor.

Cilj ovoga napisa je da opiše vrste programa interne revizije, njihove karakteristike i ukaže na njihov značaj za efektivnost funkcije interne revizije.

Vrste programa interne revizije

Program interne revizije komercijalne banke treba da sadrži politike i procedure koje se primenjuju u funkciji interne revizije, uključujući programe revizije bazirane na riziku i poslove interne revizije koje obavljaju spoljni izvori, ukoliko je to potrebno. Programi revizije manjih banaka ne moraju biti toliko formalni kao kod većih i kompleksnijih banaka. Međutim, programi interne revizije svih banaka treba da sadrže sledeće:

- *Pravilnik revizije kojim se definiše namera, ciljevi, organizacija, ovlašćenja i odgovornosti.* Pravilnik treba da uključuje obim rada interne revizije, sadržaj odgovornosti Odbora za reviziju i način ispunjavanja te odgovornosti. Odbor za nadzor ili upravni odbor treba periodično da ocenjuju funkciju interne revizije i preduzimaju odgovarajuće mere da bi obezbedili pouzdanost i efikasnost.
- *Priručnik sa politikama i procedurama za programe rada u reviziji baziran na riziku ili oceni rizika.*
- *Ocene rizika koje dokumentuju važne poslovne aktivnosti banke i rizike povezane sa njima.* Rezultati ocene rizika definišu sadržaj plana revizije, ciklusa revizije i obima i ciljeva individualnih programa revizije.
- *Plan revizije koji sadrži planiranje budžeta i procesa rada interne revizije.* Ovaj plan treba da opiše kratkoročne ciljeve, raspored, zaduženja i izveštavanje. Planovi revizije uključuju ukupne i pojedinačne dugoročne ciljeve revizije, sumarne ocene rizika za svaku oblast revizije ili poslovnu aktivnost, vreme i učestalost planirane interne revizije i budžet resursa izražen u radnim danima - čovekdana. Odbor za reviziju treba najmanje jednom godišnje formalno da odobri plan revizije. Interni revizor treba redovno da ažurira plan revizije (u skladu sa utvrđenom politikom - uobičajeno je da to bude kvartalno). Ažurirani planovi revizije porede se planiranom revizijom, a znatna odstupanja od odobrenog plana se obrazlažu.
- *Ciklus revizije koji identifikuje učestalost revizije.* Učestalost revizije se utvrđuje ocenom rizika poslovnih aktivnosti ili oblasti u kojima se

obavlja revizija, raspoloživanim ljudskim resursima i vremenom. Često nije praktično obavljati reviziju čitave oblasti ili poslovne aktivnosti na godišnjem nivou. Oblasti visokog rizika, kao što su finansiranje, pozajmljivanje ili poslovi investiranja/ trezora zahtevaju češće revizije nego oblasti niskog rizika. Uz to, revizori moraju uzeti u obzir zahteve i smernice u pogledu propisa i nadzora.

- *Programe revizije u kojima su za svaku oblast revizije navedeni obim i vreme procedura revizije, obim testiranja (uključujući kriterijume za odabir stavki koje će biti testirane) i osnova za zaključke.* Programi rada treba da budu detaljni, da pokriju sve oblasti poslovanja banke i da usmeravaju revizora u prikupljanju informacija, dokumentovanju obavljenih procedura, donošenju zaključaka i pravljenju revizorskih izveštaja. Kompletiranje programa revizije je pretpostavka za donošenje zaključaka koji ispunjavaju zahteve u pogledu ciljeva interne revizije. Programi rada uključuju procedure za: a) iznenadne revizije, b) kontrolu evidencije odabrane za reviziju, c) pregled i ocenu politika, procedura i sistema kontrole, d) ocene rizika, e) pregled zakona, propisa i pravila, f) metode i rezultate odabira uzoraka i g) verifikaciju odabranih transakcija ili salda.
- *Revizorske izveštaje koji prezentiraju odboru i menadžmentu da li se politike i procedure primenjuju u sektoru, odeljenju ili aktivnosti, da li su poslovni procesi i interne kontrole efektivne i koje je korektivne korake banka preduzela ili mora da preduzme.* Revizor je obavezan da saopšti zaključke i preporuke nadležnim stranama i da distribuira revizorske izveštaje po okončanju posla. Dokumentacija o revizorskom radu treba adekvatno da dokumentuje i potkrepi te izveštaje.
- *Aktivnosti na praćenju sprovođenja preporuka (follow-up) koje će internim revizorima omogućiti da utvrde redosled dogovorenih mera i da se fokusiraju na buduće revizorske aktivnosti u novim oblastima.* Revizori treba da obave aktivnosti praćenja sprovođenja preporuka i da podnesu izveštaj o rezultatima Upravnom odboru ili Odboru za reviziju. Ove aktivnosti se obično sastoje od dobijanja i razmatranja odgovora višeg rukovodstva, a zatim od potvrđivanja da su korektivne mere preduzete na vreme i da su efektivne.
- *Profesionalne razvojne programe za zaposlene koji obavljaju reviziju.* Programi treba da pruže zaposlenima koji obavljaju reviziju mogućnost za kontinuirano obrazovanje i profesionalni razvoj kroz programe profesionalne orijentacije, obuku na radnom mestu i van organizacije (npr. formalni ili samoobrazovni kursevi koje nude asocijacije

iz relevantne oblasti, profesionalna društva ili druge organizacije).

Revizori treba da pokažu *inicijativu* i *temeljnost*. Oni treba da budu sposobni da *doslednim* pristupom dovedu ispitivanje do logičnog zaključka. Od suštinskog su značaja taktičnost i *diplomatski stav* kako bi ih oni čiji je posao obuhvaćen revizijom poštovali i bili voljni da sarađuju. Bez toga revizijom se može vrlo malo postići.

Revizori treba da *razumeju*, *analiziraju* i *saopšte* zaključke o sistemima i kontrolama. Oni treba da budu fleksibilni i prilagodljivi jer će možda morati da se u isto vreme bave različitim pitanjima. Oni treba da budu timski igrači, jer je potrebno da sarađuju sa kolegama i tokom rada i u drugim okolnostima.

Ako se za internu reviziju angažuju neobučena lica, ona treba da prođu revizorsku obuku. Osnovni principi se uče iz priručnika ili udžbenika, a obuka u praktičnim uslovima revizije obavlja se uz iskusnije revizore.

- *Program za uveravanje o kvalitetu,* koji obavljaju interne i eksterne strane, da bi se ocenilo poslovanje odeljenja za internu reviziju. Mogu se uključiti tekući pregledi o obavljanju aktivnosti interne revizije ili periodični pregledi koji se obavljaju samoocenjivanjem ili ih obavljaju druga lica u okviru organizacije koji poznaju prakse interne revizije. Kvalifikovani nezavisni ispitivač ili tim za ispitivanje van organizacije može takođe da obavi eksterna ocenjivanja.

  Kod takvih programa odbor za reviziju i eksterna revizija periodično ocenjuju učinak rada interne revizije kako bi se pomoglo u poboljšanju poslova revizije i povećala dodatna vrednost unapređivanjem poslovanja banke. Učinak revizora ili revizorskog odeljenja se obično meri na osnovu standarda koje je banka utvrdila, pravilnika o reviziji ili izjave o misiji, kao i na osnovu drugih kriterijuma koji se smatraju odgovarajućim za funkciju interne revizije (odnosno, Standardi IIA). Generalno, programi obezbeđenja kvaliteta su više karakteristika velikih i srednjih banaka.

Karakteristike programa interne revizije

Opšte karakteristike programa

Funkcija interne revizije za kontrolu i monitoring ciljeva realizuje se u skladu sa standardima koji su dati od strane IIA (The Institute of Internal Auditors - Institut internih revizora). Standardi IIA za profesionalnu praksu interne revizije navode da interna revizija predstavlja: "nezavisan i objektivan dokaz i konsultantsku aktivnost namenjenu da poveća vrednost i unapredi poslovanje organizacije". Ona pomaže organizaciji da postigne svoje ciljeve uvođenjem sistematskog disciplinskog pristupa prilikom ocenjivanja i unapređenja efikasnosti upravljanja rizikom, kontrole i procesa rukovođenja. Praksa profesionalne interne revizije ide i dalje od ispitivanja računovodstvenih kontrola, evidencija, finansijskih i drugih izveštaja.

Program interne revizije banke sastoji se od politika i procedura kojima se rukovode njene funkcije interne revizije koje proizilaze iz navedene definicije interne revizije. Efektivni programi revizije treba da:

- Obezbede objektivne, nezavisne preglede i ocene aktivnosti banke, internih kontrola i informacionih sistema menadžmenta.
- Pomognu u održavanju ili poboljšanju efektivnosti procesa upravljanja rizikom, kontrola i korporativnog upravljanja.
- Pruže objektivno uveravanje o tačnosti i blagovremenosti evidentiranja transakcija i tačnosti i kompletnosti finansijskih i regulatornih izveštaja.

Programi interne revizije (uključujući one što su povereni trećoj strani ili se obavljaju zajedno sa trećom stranom) su tradicionalno povezani sa:

- Nezavisnom i objektivnom procenom i testiranjem ukupnog sistema interne kontrole banke (odnosno, operativnih i administrativnih kontrola preko onih povezanih sa pripremom finansijskog izveštaja);
- Obezbeđenjem čuvanja i pravilne evidencije imovne banke;
- Utvrđivanjem usaglašenosti sa zakonima, propisima i utvrđenim politikama i praksama banke.

Programi interne revizije su primarni mehanizmi banke za ocenu sistema interne kontrole banke i njegove adekvatnosti.

Programi spoljne revizije se tipično fokusiraju na finansijsko izveštavanje i procese i pitanja povezana sa njima, koja mogu da rezultiraju materijalnim slabostima ili netačnim podacima koji ugrožavaju finansijske izveštaje banke. Aktivnosti interne revizije poverene trećim licima ili koje se obavljaju u saradnji sa trećim licima, ne smatraju se spoljnom revizijom.

Programi revizije mogu da obuhvate više individualnih revizija koje upravnom odboru daju različite tipove informacija o finansijskom stanju banke i o efektivnosti sistema interne kontrole. Najuobičajeniji tipovi revizije su poslovna, finansijska, revizija usaglašenosti, informacione tehnologije i fiducijarna revizija.

Programi revizije poslovne banke treba da uključe aspekte svakoga od ovih tipova revizije iako će nivo formalnosti i detaljnosti varirati. Revizori mogu da obavljaju ove revizije odvojeno ili da mešaju elemente svake od njih kako bi ostvarili ukupne ciljeve revizije banke. U nekim institucijama spoljni revizori mogu da obave deo posla koji je tradicionalno smatran poslom interne revizije ili da se oslone na posao internog revizora. U malim bankama pojedinci koji imaju odgovornost za poslovanje mogu da obave internu reviziju u oblastima za koje nemaju nikakvu odgovornost ili u koje nisu uključeni. Bez obzira na to ko obavlja ovaj posao, veličina institucije, kompleksnost, obim aktivnosti i profil rizika treba da odrede obim njenog programa revizije.

Karakteristike programa revizije angažmana

Na osnovu vrednovanja internih kontrola i procene rizika, revizor sastavlja plan revizije, koji podrazumeva koje dokaze po kvalitetu i kvantitetu treba da pribavi. Taj plan se faktički dokumentuje u vidu *programa revizije* koji, zapravo, predstavlja spisak postupaka revizije koje je potrebno izvršiti. Opisuju se postupci koje treba izvesti i on sadrži prostor za povezivanje sa relevantnim radnim papirima, koji prikazuju izvršene postupke i prostor gde revizor treba da stavi svoj paraf kada izvrši odgovarajući postupak. Program revizije služi kao smernica u toku vršenja revizije i kao sredstvo za vršenje nadzora od strane rukovodioca tima kako bi pratio napredovanje revizije.

Revizorski program detaljno opisuje prirodu, vreme i obim revizorskih procedura. Na primer, u revizorskom programu se navodi koje procedure treba primeniti, broj transakcija koje treba testirati, dinarske iznose koje treba verifikovati i kada će procedure biti primenjene. Revizorski programi se pripremaju za svaku reviziju, za sva značajna područja, račune i druge značajne segmente revizije. Revizorski programi definišu revizorski pristup u potpune opise rada koje treba obaviti. Prilikom pripremanja programa interni revizori treba da imaju u vidu sledeće:

- Revizorski programi ne sadrže opšta uputstva. Na primer umesto da kaže "proveri velika zaduženja", "ispitaj najveće iznose" ili "odaberi značajne stavke" program ukazuje na kriterijume za selekciju kao što je: "izaberi sve kredite veće od 100.000 dinara" ili "izaberi sve kredite koji su u docnji preko 60 dana i veće od 10.000 dinara". Revizorski program izbegava nejasne instrukcije kao što je "proveri ako oceniš da je neophodno". Efikasno izvršenje revizorskog programa se postiže samo ako su programi jasni u pogledu prirode, vremena i obima procedura.
- Rukovodilac revizije ili viši autoritet odobrava sve revizorske programe. Generalno, odobrenje bi trebalo obezbediti pre nekog značajnog revizorskog testiranja da bi se izbegle nepotrebne ili neadekvatne procedure.
- Revizorski programi se dopunjavaju radnim papirima kojima se dokumentuju revizorske procedure isto kao i pisanim informacijama pripremljenim tokom revizije. Zaključci doneti kroz primenu procedura mogu biti dokumentovani kratkim beleškama u radnim papirima kojim se evidentira izvršenje revizorskih postupaka. U slučaju kompleksnih ili kontraverznih pitanja može se koristiti pregled sumiranih pitanja po njihovom značaju.
- Primeri programa revizije daju se po svim specifičnim oblastima. Ipak, njih treba koristiti samo kao vodič. Revizorski programi treba da se sastavljaju za svaku reviziju.

Karakteristike programa revizije informacionih sistema

Program interne revizije banke treba da sadrži pregled kvalifikovanog osoblja, testiranje i ocenu informacionih sistema i tehnološkog okruženja. Priručnik za informacione sisteme treba da sadrži politike i procedure za ispitivanje koje se primenjuju za finansijske institucije prilikom ocenjivanja funkcije revizije informacionih sistema i tehnologije.

Program interne revizije treba da obuhvati reviziju izloženosti riziku značajnih informacionih sistema i tehnologije. Ovim bi se uključili projekti za razvoj sistema i aktivnosti za nabavku kompjutera uključujući opremanje poslovnog prostora kompjuterima (na primer: samostalnim i umreženim mikrokompjuterima), interne kompjuterske centre i treća lica - prodavce usluga (na primer: uslužni biroi). Delokrug programa interne revizije treba da se bavi izloženošću opasnostima informacionih sistema i tehnologije od spoljnih izvora (na primer: neovlašćeni pristup on-line bankarskim transakcijama banke ili njenog provajdera usluga).

Programi revizije zasnovani na riziku

Program rada revizije, pored ostalih faktora treba bazirati na proceni prioritetnih rizika i izloženosti rizicima. Određivanje prioriteta je potrebno radi donošenja odluka u vezi sa alociranjem relevantnih resursa na osnovu značaja rizika i izloženosti riziku. Postoje razni modeli upravljanja rizikom koji mogu pomoći direktoru interne revizije da odredi prioritetne oblasti revizije. Većina modela upravljanja rizikom za utvrđivanje prioriteta angažovanja koristi faktore rizika kao što su: finansijski efekat, likvidnost sredstava, stručnost rukovodstva, kvalitet internih kontrola, stepen promena ili stabilnosti, složenost, odnosi zaposlenih i uprave, itd.

Centralna banka treba da podržava procenu rizika i reviziju zasnovanu na riziku za sve banke. Procena rizika je proces u kojem revizor identifikuje i procenjuje kvantitet rizika banke i kvalitet njenih kontrola nad tim rizicima. Kroz reviziju zasnovanu na riziku odbor i revizori koriste rezultate procene rizika kako bi se fokusirali na oblasti najvećeg rizika i utvrdili prioritete u reviziji.

Interna revizija ne može da ignoriše oblasti koje se ocenjuju nisko rizičnim. Efektivan program revizije zasnovan na riziku treba da obezbediti adekvatno revizorsko pokriće svih aktivnosti banke koje mogu da budu uključene u reviziju. Učestalost i dubina revizije neke oblasti treba da variraju u skladu sa procenom rizika revizora. Rukovodilac interne revizije odgovoran je za ocenu rizika u kontroli, planove revizije, programe revizije i izveštaje o reviziji.

- Ocena rizika u kontroli (ili metodologija za ocenu rizika) ima za pretpostavku poznavanje značajnih poslovnih aktivnosti institucije i odgovarajućih rizika od strane internog revizora. U ovim ocenama se po pravilu analiziraju rizici koji su karakteristični (inherentni) za datu poslovnu liniju i potencijalni rizik zbog nedostataka u kontroli. One treba da budu ažurirane da bi odražavale promene u sistemu interne kontrole ili radnim procesima i da uključe nove linije poslovanja.
- Plan revizije se bazira na oceni rizika kontrole i obuhvata pregled ključnih internih kontrola u okviru svake značajne poslovne aktivnosti, vreme i dinamiku planiranih poslova interne revizije i budžet resursa.
- U programu revizije su opisani ciljevi rada u reviziji i navode se procedure koje će se obaviti u toku svakog pregleda interne revizije.

Elementi programa

Pravilno projektovani programi revizije zasnovani na riziku povećavaju efikasnost i efektivnost revizije. Sofisticiranost i formalnost revizorskih pristupa variraju za individualne banke u zavisnosti od njihove veličine, kompleksnosti, obima aktivnosti, sposobnosti osoblja, kvaliteta funkcija kontrole, geografske raznolikosti i tehnologije koja se koristi. Svi programi revizije zasnovani na riziku treba da:

- Identifikuju sve poslove, proizvodne linije, usluge i funkcije institucije (odnosno univerzum revizije).
- Identifikuju aktivnosti i pitanja usaglašenosti u okviru poslovanja, proizvodnih linija,

usluga i funkcija koje treba uključiti u reviziju (odnosno subjekte na kojima se može obaviti revizija).
- Koriste sistem merenja ili bodovanja kako bi se rangirali i procenili rizici poslovanja i kontrole važnih poslovnih jedinica, odeljenja i proizvoda.
- Budu verifikovani od strane Upravnog odbora i Odbora za reviziju.
- Implementiraju plan revizije kroz planiranje, izvršenje, izveštavanje i aktivnosti praćenja realizacije preporuka.
- Imaju sisteme redovnog praćenja procene rizika i da ih ažuriraju bar na godišnjem nivou za sve značajne poslovne jedinice, odeljenja i proizvode.

Sistemi za rangiranje rizika

Efektivan sistem bodovanja je od suštinskog značaja za uspešan program revizije zasnovane na riziku. U utvrđivanju sistema bodovanja, direktori i uprava moraju da razmotre sve relevantne faktore rizika tako da sistem minimizira subjektivnost, da bude shvaćen i da ima smisla. Glavni faktori rizika koji se obično koriste u sistemima bodovanja uključuju:

- Prirodu transakcija (npr. obim, veličinu, likvidnost);
- Prirodu poslovnog okruženja (npr. usaglašenost za zakonima i propisima, kompleksnost transakcija, promene obima, stepen centralizacije sistema i bodovanja, ekonomsko i regulatorno okruženje);
- Interne kontrole, bezbednost i MIS (informacioni sistem menadžmenta);
- Ljudske resurse (npr. iskustvo uprave i osoblja, promet, kompetentnost, stepen prenošenja ovlašćenja);
- Nadzor više uprave nad procesom revizije.

Revizori i menadžeri upravljaju rizikom putem pisanih smernice o korišćenju alata u proceni rizika i faktora rizika. Sofisticiranost i formalnost smernica variraju za pojedine banke u zavisnosti od njihove veličine, kompleksnosti, obima aktivnosti, geografske raznolikosti i tehnologije koja se koristi. Revizori koriste smernice u proceni oblasti glavnog rizika. Ove smernice generalno definišu osnovu za dodelu ocene rizika, merenje rizika ili bodovanje rizika (npr. osnova može biti uobičajena praksa u toj oblasti ili sopstveno iskustvo banke). One takođe definišu raspon bodova ili ocena (npr. nizak, srednji i visok ili numerički: od 1 do 5). U pisanim smernicama treba da je navedeno sledeće:

- Dužina ciklusa revizije zasnovanih na bodovanju ili procenama. Trajanje ciklusa revizije treba da bude određeno. Na primer, neke banke određuju cikluse revizije na 12 meseci ili kraće za oblasti visokog rizika, 24 meseca ili kraće za oblasti srednjeg rizika i 36 meseci ili kraće za oblasti malog rizika. Međutim, individualna procena i okolnosti u svakoj instituciji određuju dužinu ciklusa revizije.
- Smernice za odbacivanje procene rizika. U ovim smernicama treba da bude naznačeno ko može da odbaci procene, proces odobrenja za takvo odbacivanje i proces izveštavanja u slučaju odbacivanja. Proces odbacivanja treba da uključi Odbor za reviziju, putem konačnog odobrenja ili kroz proceduru blagovremenog obaveštavanja. Odbacivanje procene rizika treba da bude izuzetak a ne pravilo.
- Vreme procene rizika za svako odeljenje ili aktivnost. Normalno, rizici se procenjuju na

godišnjem nivou, ali može postojati potreba da se to obavlja češće u slučaju preteranog rasta banke ili proizvoda banke, značajnih promena u vezi sa osobljem banke ili njenim aktivnostima ili promena zakona ili propisa.
- Minimalni zahtevi u pogledu dokumentacije koja potkrepljuje odluke u vezi sa bodovanjem ili procene.

Svakodnevno upravljanje programom revizije na bazi rizika spada u nadležnost rukovodioca interne revizije ili menadžera za internu reviziju koji vrši monitoring delokruga revizije i ocenu rizika da bi se osigurao delokrug revizije na adekvatnom nivou. Interni revizor ili menadžer revizije takođe sastavlja izveštaje o rejtingu rizika, planiranom delokrugu i ciklusu revizije za svako područje. Menadžer za reviziju treba da potvrdi pouzdanost sistema za ocenu rizika bar na godišnjem nivou ili kad god dođe do značajnih promena u okviru nekog odeljenja ili funkcije.

Menadžeri odeljenja i revizori treba zajedno da rade na proceni rizika u svim odeljenjima i funkcijama. Menažeri odeljenja treba da izvrše pregled ocena rizika da bi odredili da li su one objektivne. Međutim, revizori, zajedno sa Upravnim odborom, Odborom za reviziju ili za upravljanje rizikom, treba da imaju krajnju odgovornost za davanje konačne procene rizika. Revizori treba periodično da razmatraju rezultate procesa interne kontrole i da analiziraju finansijske i poslovne podatke u cilju procene rizika. U skladu s time, menadžment banke treba redovno da obaveštava revizore o svim glavnim promenama u odeljenjima i funkcijama, kao što je uvođenje novog proizvoda, primena novog sistema, promene zakona ili propisa, ili promene u organizaciji ili sastavu osoblja.

Ocenjivanje efikasnosti programa interne revizije

Ocenjivanje efikasnosti funkcije interne revizije neke banke predstavlja integralni deo ocenjivanja održavanja i efikasnosti interne kontrole u banci. Ukupan plan revizije, koji sadrži razne odeljenjske i funkcionalne programe za reviziju, mora da ispunjava željene ciljeve odbora za reviziju ili upravnim odborom. Odbor za reviziju ili Upravni odbor odobrava plan revizije bar na godišnjem nivou. Prilikom ocenjivanja adekvatnosti godišnjeg plana revizije i programa revizije treba da se ocene sledeća područja:

- Delokrug, dinamiku i opsežnost plana revizije uključujući interni sistem za rejting u pogledu veličine, prirode i nivoa bankarskih aktivnosti u toj instituciji kao i profila rizika u instituciji.
- Zapisnici Upravnog odbora ili Odbora za reviziju ili kratki pregledi. Treba odrediti da Odbor za reviziju ili Upravni odbor formalno odobrava ciljeve funkcije interne revizije, program i plan revizije, i vrši monitoring aktivnosti odeljenja za internu reviziju da bi pratio odobrene programe i planove. Odbor za reviziju ili Upravni odbor treba da odobri sve značajne promene programa ili plana.
- Evidencije menadžmenta koje potkrepljuju sve dokaze u vezi sa efikasnošću internih kontrola finansijskog izveštavanja i primene zakona i propisa. Menadžment treba da uspostavi svoje procedure za ocenjivanje adekvatnosti i efikasnosti internih kontrola finansijskog izveštavanja na bazi analiza ili ocena rizika, ocena kontrola, nalaza u izveštaju o reviziji, i drugih raznih izvora uključujući ustanovljene standarde kao što su oni koje je postavio IFAC.
- Sadržina pojedinačnih programa revizije.
- Dokumentacija obavljenih poslova.
- Postignuti zaključci i izdati izveštaji.
- Procedure za praćenje realizacije preporuka da bi se obezbedilo da banka preduzme korektivne mere.

Karakteristika dobrog plana interne revizije je aktivan pristup. Treba imati sistem za rano upozorenje za otkrivanje i ocenu rizika, određivanje delokruga, dinamike i opsežnosti potrebnih revizijskih procedura, i korigovati plan revizije u skladu sa tim.

Programi revizije predstavljaju integralni deo radnih papira revizije i služe kao primarni dokaz obavljenih revizijskih procedura. Pre izrade ili revidiranja programa revizije interni revizor treba da se dobro upozna sa poslovanjem odeljenja ili funkcije. Revizor treba da pripremi ili revidira pisani program revizije za svako područje poslovanja institucije

pre početka svog rada na reviziji.

Svaki program treba da sadrži jasan i koncizan opis ciljeva interne kontrole, stepen rizika ukoliko interne kontrole imaju propuste i procedure za praćenje testiranja takvih kontrola. Pojedinačni program revizije može da obuhvati nekoliko odeljenja/funkcija institucije, jedno odeljenje ili specifične poslove u okviru odeljenja.

Efikasnost ukupnog plana revizije zavisi od raznih faktora. Da bi efikasno planirao revizor mora da razmotri mnoge faktore. Većina programa revizije treba da se bavi sledećim revizijskim procedurama:

- Revizije iznenađenja gde je to potrebno.
- Održavanje kontrole evidencija odabranih za reviziju.
- Pregled i ocenjivanje politika i procedura institucije i sistema internih kontrola.
- Pregledi zakona, propisa i pravila.
- Metodi za odabiranje uzoraka i rezultati.
- Dokaz o usaglašavanju sa odgovarajućim kontrolnim evidencijama.
- Verifikovanje odabranih transakcija i salda preko ispitivanja odgovarajuće dokumentacije, direktnog potvrđivanja i odgovarajućeg praćenja odstupanja i fizičke inspekcije.

Radni papiri interne revizije moraju da dokumentuju rad koji je obavio revizor. Radni papiri treba da sadrže obavljene programe rada revizije i izvršene analize koji jasno pokazuju obavljene procedure, stepen testiranja i osnovu za postignute zaključke.

Posle obavljanja procedura navedenih u programu revizije interni revizor treba da bude u mogućnosti da donese zaključke koji će zadovoljiti ciljeve. Interni revizor mora na efikasan način da interpretira ove zaključke koji su dokumentovani u radnim papirima. Nalazi u izveštaju revizije moraju biti konzistentni sa dokumentovanim zaključcima. Izveštaji treba da obuhvataju, kada je to potrebno, preporuke za sanacione akcije. Ukupan plan revizije takođe mora da obezbeđuje procedure za praćenje realizacije preporuka da bi se obezbedilo da banka preduzme korektivne mere.

Interni revizor mora da saopšti sve nalaze i preporuke na jasan i koncizan način, ističući probleme i predlažući rešenja i da podnese izveštaje što je pre moguće. Revizori treba da dostave izveštaje onim rukovodiocima koji imaju i odgovornost i ovlašćenja da primene predložene promene. Ukoliko se potpuni izveštaji o reviziji ne dostavljaju Upravnom odboru, revizor treba da pripremi skraćene izveštaje za pregled od strane Upravnog odbora. Brz i efikasan odgovor odnosno reagovanje menadžmenta na preporuke revizora predstavlja konačnu ocenu efikasnosti programa revizije. Revizor treba da informiše Odbor za reviziju ili Upravni odbor o reagovanjima menadžmenta na revizijske nalaze i preporuke.

Zaključak

Zakon o bankama zahteva od banaka uspostavljanje zavidnog nivoa interne revizije na principima ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti, kao conditio sine qua none uspešnom poslovanju. U tom smislu ključni programi treba da budu pregledani i odobreni od strane odbora za reviziju.

Rezime

Program interne revizije banke sastoji se od politika i procedure koje se primenjuju u funkciji interne revizije, uključujući programe revizije bazirane na riziku kao i poslove interne revizije koje obavljaju spoljni pružaoci usluga, ukoliko je to potrebno. Iako programi manjih banaka ne moraju biti formalni kao programi u većim i složenijim bankama, programi interne revizije svih banaka treba da uključe celokupan plan revizije, cikluse revizije, programe rada revizije, metode i tehnike uzorkovanja, izveštaje revizije, aktivnosti nakon izveštaja, programe profesionalnog razvoja i programe obezbeđenja kvaliteta.

Ključne reči: interna revizija, programi interne revizije.

Summary:

Internal auditing programme of a bank consists of the policies and procedures applied in the function of internal auditing, including the auditing programs based on risk assessment and tasks of internal auditing provided by the external service providers, if necessary. Although the programmes of smaller banks need not necessarily be as formal as those of the major and complex banks, internal auditing programmes of all the banks must include the comprehensive auditing plan, auditing cycles, programme of auditing work, methods and techniques of sampling, audit reports, activities following the reporting, programmes of professional development, and programmes that provide for high quality of operation.

Key words: internal auditing, internal auditing programmes.